

solemne. Tots van desfilant per les planes d'aquest receptari en formes suculentas i preparacions suggestives, culminades per un extens ventall de llaminadures pròpies del país que van des de les dolces botifarres fins als bunyols empordanesos de Setmana Santa, passant pel definitiu «relleno» que té el seu màxim esplendor a les cassoles de l'Empordà quan l'estiu llangueix i el raïm madura.

Aquest recull d'Inès Padrosa ens prova que l'Empordà –i no ho diem sols els empordanesos– és una de les comarques catalanes que, al llarg del temps, s'ha mantingut més fidel a la seva cuina i penso que ho ha fet per molt diverses raons. Primer, per ser un país que disposa d'unes primeres matèries excepcionals, proveïdes per un paisatge generós, ric i divers. En segon lloc, perquè és terra de gent que han gaudit amb la pràctica d'aquest art fins a esdevenir-ne mestres. No cal recórrer als noms històrics de la nostra cuina, que ja seria molt, sinó tan sols recordar la llarga fila de cuineres de festa major que havien alegrat les taules de tota la plana amb els seus platillos, rostits i farcits, provocant les més excelsos beatituds i comprometedores somnolències en els concerts d'havent dinat a l'envelat.

És aquesta tradició i aquest entusiasme els que trobem amorosament recollits per Inès Padrosa en les receptes de *La gastronomia empordanesa a Peralada* i que malgrat alguna concessió a la modernitat i alguna heterodòxia exòtica, representen, en general, la nostra cuina de sempre, que no es pot dir que torni ja que pensem que no ha fugit mai de les nostres llars.

La selecció de receptes com ja hem dit, i també les justes i encertades notes que encapçalen cada capítol es deuen a Inès Padrosa que s'ha ocupat igualment de la supervisió de la part gràfica del llibre, aspecte igualment destacable de la publicació, pel seu bon gust i qualitat.

Eduard Puig i Vayreda

Roses i l'Antiguitat Tardana

NIETO PRIETO, Javier.

El edificio «A» de la Ciudadela de Roses (la Terra Sigillata Africana),
Sèrie Monogràfica, 14, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona,
Girona, 1993, 210 pàgines.

A Roses hi ha un dels jaciments arqueològics més interessants de Catalunya, amb un poblament ininterromput que arrenca des de la mateixa protohistòria. És una de les dues úniques ciutats d'origen grec conegudes a la península Ibèrica (l'altra, és clar, és Empúries), i té els seus moments més significatius en època hel·lenística (segles IV i, sobretot, III a.C.), amb la construcció d'un barri de planta ortogonal (barri hel·lenístic), i durant la Baixa Antiguitat, entre els segles IV i VI d.C., en el moment de crisi de l'Imperi Romà i d'establiment del regne visigot.

Malauradament, si continuem la comparació amb la veïna Empúries, la Roses antiga ha tingut molta menys fortuna a l'hora de la seva conservació física. El valor estratègic de l'indret comportà la construcció, sobre les ruïnes, d'una imponent ciutadella militar al segle XVI, que fou objecte de continuats i repetits bombardejos fins passada la Guerra del Francès. Les excavacions arqueològiques que s'han anat portant a terme al llarg del nostre segle han hagut de treballar enmig de la terra remoguda per les construccions de la fortificació militar i d'innombrables esvorancs produïts per les explosions de bombarders. Tot i així, lentament, amb paciència i no sense maldecaps i veritables moments de desencís, els diferents arqueòlegs que han treballat en el jaciment, encara avui en procés d'excavació, han anat reconstruint una part ja significativa del trencaclosques enrevessat i esmicolat del jaciment rosinc amb resultats certament espectaculars.

El doctor Javier Nieto és actualment director del Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya. Conjuntament amb el doctor Josep Maria Nolla, ara catedràtic

de la Universitat de Girona, dirigí les excavacions que es realitzaren entre els anys 1976 i 1985 a les restes d'un edifici (*l'edifici A*), d'època romana, localitzat i parcialment excavat ja uns anys abans per Miquel Oliva i Prat, que ha proporcionat, amb molt, el conjunt de materials arqueològics de l'Antiguitat Tardana més nombrosos de les comarques de Girona i, de ben segur, un dels més significatius de Catalunya. La tesi doctoral de Javier Nieto estudia les ceràmiques romanes de procedència nord-africana trobades al nord-est de Catalunya, i el jaciment de Roses constitueix ell sol un dels dos volums de l'obra.

La monografia, editada pel Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, amb el suport de la Diputació i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, està basada plenament en el volum rosinc de la tesi del doctor Nieto. Per aquesta raó ens trobem davant d'un estudi arqueològic pur, on priven per sobre de tot les descripcions acuradíssimes de les estructures i de les estratigrafies exhumades i el llistat i l'estudi dels materials arqueològics apareguts, en especial i principalment la ceràmica africana, l'element de datació més fiable en els jaciments amb cronologies que abasten el mig mil·lenni que va des del segle II fins al VII d.C. Això constitueix, és clar, un volum d'informació realment immens i d'una utilitat evidentíssima per als estudiosos i investigadors de temes afins, tot i que –fet i fet, tampoc és l'objectiu principal de l'obra ni de la col·lecció– l'aspecte més purament divulgatiu de l'obra, aquell que ha de permetre la seva penetració fora dels cercles del món de la història antiga, resta en part desatès.

L'estudi està vertebrat en tres apartats principals. Es comença amb una breu introducció, on se'ns descriu succintament la història de les excavacions arque-

ològiques de Roses, es reconstitueix l'antiga línia de la platja, essencial per comprendre la funcionalitat de l'edifici excavat, i es fa esment dels diversos problemes i dificultats sorgits al llarg de l'excavació i de com condicionaren les investigacions posteriors. La segona part, la més voluminosa, està formada per la descripció, habitació per habitació, de les restes exhumades, acompanyada d'un complet reportatge fotogràfic i planimètric i de nombrosos llistats i dibuixos de material arqueològic, bàsicament ceràmica africana.

Les conclusions conformen la tercera part de l'obra i en són la seva encertada culminació. L'edifici excavat d'assentava sobre un relleu absolutament emmascarat avui pel retrocés de la línia de la platja i pels grans moviments de terres que significà la construcció de la ciutadella militar del segle XVI. La ubicació del port de l'antiga *Rhode* a llevant de la zona excavada es dedueix a partir, precisament, d'aquesta restitució del paleopaisatge i d'algunes troballes arqueològiques aïllades. En aquest context, la primera ocupació humana detectada en el solar on

s'assenta l'edifici A consisteix en les restes aïllades de murs i d'un petit fragment de mosaic datables al segle III a.C. i contemporanis, per tant, de les estructures del veí barri hel·lenístic.

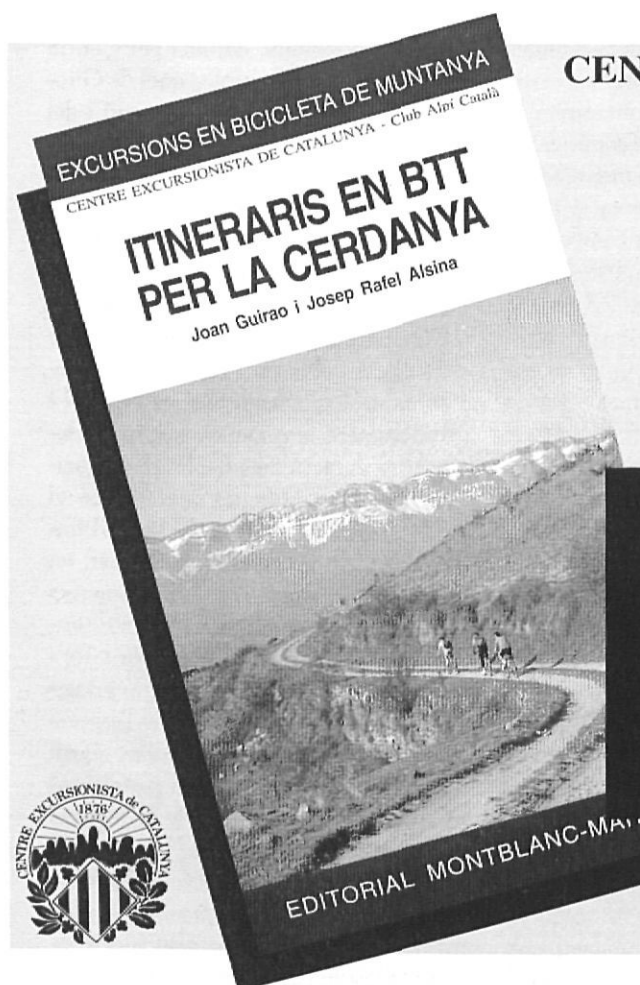
Després d'un lapse de temps en què l'indret sembla despoblat, vers la segona meitat del segle II d.C. es basteix un edifici termal conformat per sis àmbits, entre els quals destaca una piscina semi-circular i diversos vestigis d'un hipocaust que servia per escalfar l'aigua emprada en els banys. L'edifici, al qual cal sumar dos dipòsits exempts ubicats al nord, cal considerar-lo, a parer del doctor Nieto, com unes termes públiques, donat que no es troba formant part de cap altra construcció.

Al segle IV es produeix un canvi radical de funcionalitat i els antics banys esdevenen factoria de salaó de peix. Sense que s'alteri l'estructura bàsica de l'edifici, hom hi construeix un seguit de dipòsits impermeabilitzats amb *opus signinum* que van destinats al procés de neteja, assecat i salat del peix. L'activitat d'aquesta factoria degué ser important, ja que poc després, a cavall dels segles IV i

V, es construeix el gran complex constituït per totes les estructures de l'edifici A, que al seu torn engloba, i en reforma les pavimentacions, les antigues termes reconvertides feia unes dècades. El funcionament d'aquesta indústria de salaons perdurà, segons s'ha després dels nivells que inutilitzen els dipòsits, fins a mitjan segle VI, després d'un procés de decadència ja detectable en alguns punts al final del segle anterior.

L'obra, doncs, té el seu interès evident, ja que dona a conèixer el desenvolupament a les nostres contrades d'una activitat econòmica lligada amb la pesca i emmarcada dins dels corrents del comerç mediterrani propis del món romà en una època encara tan desconeguda com és el final de l'Antiguitat. Alhora, rescata per fi de l'oblit injust un conjunt arqueològic tan important i singular com és el de Roses i obre el camí de la publicació i la divulgació de la totalitat de les troballes que s'hi han efectuat i de les que, sens dubte, queden encara per descobrir.

Joan Llinàs i Pol

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA Club Alpí Català

ITINERARIS EN BTT PER LA CERDANYA

Joan Guirao i Josep Rafel Alsina

- Aquesta guia de la Cerdanya en bicicleta tot terreny (BTT) us ofereix un repertori de 15 itineraris per a recórrer aquesta regió del Pirineu amb tants al·licients paisatgístics.
- Una part dels itineraris (núms. 1-7) d'aquesta guia es poden encadenar en un circuit circular al voltant de la Cerdanya. Els altres itineraris uneixen diferents punts amb el recorregut circular, de manera que podreu configurar una infinitat de recorreguts al gust de tothom.
- Es tracta d'una guia que us permetrà recórrer en BTT bells indrets i gaudir de la llum dels paisatges pirinencs, realment inoblidables.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/ Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona Tel./Fax: (93) 204 43 97